

Budjet tashkilotlarida moliyaviy nazoratini takomillashtirish

Maxamadaliyev Boburbek Baxodir o'g'li

O'zbekiston Respublikasi bank moliya
akademiyasi tinglovchisi

Tel: 94 277-88-98

Email: mbobur313@gmail.com

Annotasiya: Mazkur maqolada moliyaviy nazoratning mohiyati, ahamiyati va samarali moliyaviy nazoratni amalga oshirish orqali budjet mablag'laridan tejamkorlik asosida foydalanish masalalari o'rganilgan hamda budjet tashkilotlarida moliyaviy nazoratini tashkil etish va ularning tahlilini amalga oshirish, yo'llarini ko'rsatish borasida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: budjet, moliyaviy nazorat, nazorat tashkilotlari, budjet tashkilotlari, budjet mablag'lari.

Аннотация: В данной статье исследуются сущность и значение финансового контроля и вопросы экономного использования бюджетных средств посредством осуществления эффективного финансового контроля, а также мнения об организации финансового контроля в бюджетных организациях и их анализ, и показывая пути.

Ключевые слова: бюджет, финансовый контроль, контролируемые организации, бюджетные организации, бюджетные средства.

Abstract: This article examines the nature and importance of financial control effective use of budget funds through effective financing opinions on the organization of financial control in management and budget organizations and their analysis, showing ways.

Keywords: budget, financial control, control organizations, budget organizations, budget funds.

Mamlakatimizda bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida budjet nazorati siyosatida olib borilayotgan islohotlar sharoitida budjet tashkilotlarini budjetdan moliyalashtirishni qisqartirish uchun olib borilayotgan amaliy ishlar, budjet

tashkilotlarining budjetdan tashqari jamg`armalari ahamiyatining yuqori ekanligini ko`rsatib bermoqda. Moliyaviy nazorat jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish ustidan davlat nazoratining tarkibiy elementi bo`lib hisoblanadi.

Moliyaviy nazorat - bu faoliyat yurituvchi xo`jalik sub'yektlarining moliyaviy muomalalarini o`rnatilgan qonun-qoidalar doirasida amal qilinishini ta`minlovchi ularning samaradorligini tahlil qiluvchi va ularni kelgusida takomillashtirish bo`yicha takliflar ishlab chiquvchi mas`ul organlarning aniq maqsadga yo`naltirilgan faoliyati. Budjet ijrosi jarayonida davlat budjeti mablag`lari va budjet tashkilotlarining budjetdan tashqari mablag`lari shakllanishi hamda sarflanishini uzluksiz hisobga olish, ularni hujjatlashtirish va axborotlarni tizimli shakllantirish uchun budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi tashkil etilgan. Budjet mablag`laridan oqilona va samarali foydalanish, budjet taqchilligini oldini olish dolzarb masalalardan biri sanaladi. “Albatta, Davlat budjeti o`lchovsiz emas, mablag`larni qattiq tejash, belgilangan maqsad uchun va oqilona ishlatishni ta`minlash zarur. Bu – hammaga ravshan va rad etib bo`lmaydigan haqiqat”¹- deydi Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev o`z nutqlarida.

Bugungi kunda budjet jarayonining barcha bosqichlarida budjet intizomiga rioya qilinishi ustidan doimiy va samarali nazoratni ta`minlash dolzarb masalalardan biri bo`lib qolmoqda. Zero, mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy-ijtimoiy islohotlarni moliyaviy ta`minlashda byudjet xarajatlarining samaradorligini oshirish, ularning aniq maqsadli va manzilli bo`lishiga erishish eng muhim vazifalardan biri sanaladi. Bu maqsadga erishish uchun byudjet intizomiga rioya etilishini yanada kuchaytirish, byudjet mablag`larining belgilangan maqsadlarda sarflanishi ustidan qattiq nazoratni ta`minlash juda muhimdir

Budjet tashkilotlari budjet mablag`larining asosiy iste`molchisi hisoblanib, davlat budjeti xarajatlarini tashkil etadi va xarajatlar smetasi asosida budjetdan moliyalashtiriladi. Shuningdek, budjet tashkiloti qonunchilikka muvofiq budjetdan tashqari mablag`lar yuzasidan tashkil bo`lish manbalari va foydalanish yo`nalishlari

¹ O`zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishining asosiy yakunlari va 2017 yilga no`ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim yo`nalishlariga bag`ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma`ruzasi.16.01.2017.

ko'rsatilgan holda budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha smetalar doirasida xarajatlarni amalga oshiradi. Oxirgi yillarda davlat moliyasini isloh qilish loyihasini amalga oshirish doirasida so'nggi natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirish tamoyillarining joriy qilinishi, budjetining g'azna ijrosiga o'tilishi, o'rta muddatli budjet istiqbollari belgilash siyosatining ilgari surilishi, davlat hamda budjet siyosatidagi boshqa o'zgarishlarning amalga oshirilishi budjet tashkilotlarida o'z xarajatlarini aniqlash va smetalarni ishlab chiqish, budjetdan tashqari mablag'larni safarbar qilish tartiblarini takomillashtirishni talab etmoqda.

Mamlakatimizda samarali moliyaviy nazorat tizimi yo'lga qo'yilganligi, byudjet mablag'laridan maqsadli, tejamli foydalanishni ta'minlash maqsadida davlat moliyaviy nazorati bosh boshqarmasi va uning hududiy nazorat-taftish boshqarmalari tashkil etilganligiga qaramasdan, moliya organlari va byudjet muassasalari faoliyatida ba'zan byudjet mablag'larini noto'g'ri sarflash, noqonuniy xarajatlarni amalga oshirish, hamda byudjet mablag'larini o'zlashtirish holatlari barham topmayapti. Fikrimiz tasdig'i sifatida, byudjet tashkilotlarida amalga oshirilayotgan taftish va tekshirishlarda aniqlanayotgan quyidagi tizimli ravishdagi qoidabuzilishlar ko'rsatib o'tishimiz mumkin²:

- budjet muassasalari tomonidan xarajatlar smetasini rejalashtirishda amaldagi me'yoriy xujjatlar talablari chuqur o'rganilmaganligi natijasida budjetdan ortiqcha mablag' olish;

- umumta'lim muassasalarida tarifikatsiya jadvalini tuzishda vakant soatlarga yuqori toifali tarif razryadlari qo'llanilishi natijasidan byudjetdan ortiqcha mablag' olish;

- turli sabablar bilan o'tilmagan dars soatlari hisobidan iqtisod bo'lgan mablag'larni o'z vaqtida (hisobot davri yakuni bilan) tegishli budjetga qaytarilmasligi;

- vakant saqlanayotgan shtat birliklari hisobidan iqtisod bo'lgan mablag'larni o'z vaqtida (hisobot davri yakuni bilan) tegishli budjetga qaytarilmasligi;

² Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya: umumnazariy masalalar. O'quv qo'llanma. T.: "IQTISOD-MOLIYA" 2008 y. 316 b.

- mehnatga haq to'lashning yagona tarif setkasi razryadlarini va koeffitsiyentlarini hamda ustama to'lovlarini noto'g'ri qo'llash hisobiga ortiqcha xarajatlarga yo'l qo'yish;

- ishlamaydigan xodimlarning plastik kartochkalariga mablag' o'tkazib berish;

- byudjet muassasalarida ishlovchi xodimlar soxta diplom va malaka toifalari guvohnomalari bilan hamda nostrifikatsiyadan o'tkazilmagan chet el ta'lim muassasalari diplomlari bilan faoliyat yuritishlari va boshqa holatlar.

Budjet jarayoni, odatda, budjet faoliyatining quyidagi to'rt bosqichini o'z ichiga oladi:

-budjet loyihasini tuzish (ishlab chiqish, yaratish);

-budjetni ko'rib chiqish (muhokama qilish) va tasdiqlash;

-budjetni ijro etish;

-budjetning ijrosi to'g'risidagi hisobotni tayyorlash va uni tasdiqlash.

Mazkur maqola orqali shuni xulosa qilib keltirish mumkinki, O'zbekiston Respublikasida nazorat ishlari samaradorligini ta'minlash, hamda budjet mablag'laridan foydalanish yuzasidan samarali moliyaviy nazoratni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari yuzasidan quyidagi asosiy xulosa, taklif va tavsiyalarimizni aks ettiramiz:

- davlat siyosatiga mos ravishda moliyaviy nazorat tizimini isloh qilib borishni ta'minlash;

- moliyaviy nazorat qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun ko'zda tutilgan natijaga erishishni ta'minlashga xizmat qilishi lozim;

- moliyaviy nazorat organlarining budjet xarajatlarini optimallashtirishga qaratilgan yuqori samarali faoliyatini rag'batlantirish mexanizmini takomillashtirish;

- moliyaviy nazorat sohasida ilmiy-tadqiqot faoliyatlarini amalga oshirish;